

บทที่ 9

การวางแผนการสอน

เช่นเดียวกับการปฏิบัติงานโดยทั่วไปที่ต้องมีการวางแผนก่อนลงมือปฏิบัติจริง ครูควรต้องวางแผนการสอนล่วงหน้า การวางแผนการสอนจะช่วยทำให้ครูเห็นภาพคร่าว ๆ ของสิ่งที่จะสอนแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การคาดหมายปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น จึงกล่าวได้ว่าการวางแผนการสอนเป็นขั้นตอนก่อนการสอนที่สำคัญมากขั้นตอนหนึ่งที่ครูจะละเลยเสียไม่ได้

เราแบ่งการวางแผนการสอนออกเป็น 3 ลักษณะตามลำดับ คือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียน (Content Analysis)
2. การวางแผนการสอนระยะยาว (Long-Term Planning)
3. การวางแผนการสอนประจำวัน (Daily Planning)

1. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียน (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนหมายถึง การจำแนกเนื้อหาบทเรียนตามทักษะและลักษณะของภาษา การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนเป็นสิ่งที่ควรทำก่อนจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนทำให้ครูสามารถจำแนกและจัดกลุ่มเนื้อหาที่จะสอนได้ถูกต้อง ครูจะได้ทราบว่าเนื้อหาตอนใดนักเรียนเคยเรียนมาแล้ว เนื้อหาตอนใดเป็นเนื้อหาใหม่

2. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนทำให้ครูสามารถจัดเนื้อหาที่จะสอนให้เป็นไปตามลำดับความยากง่าย

3. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนทำให้ครูทราบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนในหนังสือแบบเรียนมีเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนของตนหรือไม่ อย่างไร

4. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนจะทำให้ครูทราบคร่าว ๆ ว่า ครูควรจัดหาสื่อการสอนในลักษณะใด จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์การสอนชนิดใดบ้าง

5. การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนทำให้การวางแผนการสอนระยะยาวและการวางแผนการสอนประจำวันเป็นไปได้โดยสะดวก

ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาแบบเรียน

1. ศึกษาแบบเรียนที่จะวิเคราะห์ว่าเป็นแบบเรียนสำหรับทักษะเฉพาะหรือเป็นแบบเรียนแบบทักษะสัมพันธ์ เหตุที่เราต้องศึกษาลักษณะของแบบเรียน เนื่องจากว่า เมื่อจุดประสงค์ในการเรียบเรียงแบบเรียนต่างกัน ลักษณะของเนื้อหา แนวทางการสอนและการจัดกิจกรรม ก็จะแตกต่างกันไปด้วย

2. ครูควรระลึกไว้เสมอว่า โครงสร้างของภาษาเป็นแก่นของการเรียนรู้ภาษา ไม่ว่าจะสอนทักษะใดก็ตามแก่นนักเรียน สิ่งหนึ่งซึ่งครูไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้คือลักษณะการใช้ภาษา ทุกกิจกรรมที่ครูให้นักเรียนทำไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การอ่าน หรือการเรียน ยกเว้นการให้นักเรียนฝึกฝนการออกเสียงเดี่ยว จะต้องเกี่ยวข้องกับข้อความและลักษณะโครงสร้างของภาษาทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อครูมองดูบทเรียนใดก็ตาม ครูควรถามตัวเองว่า ในการสอนทักษะนี้ ไวยากรณ์ที่เกี่ยวข้องคืออะไร มีกฎ มีข้อยกเว้นหรือมีจุดที่ควรชี้ให้นักเรียนสังเกตตรงไหนบ้าง

3. พิจารณาเสียงและสัญลักษณ์ทางเสียงในบทเรียน มีหน่วยเสียงใดเป็นปัญหาหรือไม่ โดยปกติครูควรมองหาเสียงซึ่งเป็นปัญหากับนักเรียนไทย เช่น

- final /s/ แทนที่จะเป็นเสียง /d/

good   need

- การออกเสียง /-s/ suffix แสดงความเป็นพหูพจน์

glass - glasses   rise - rises

/-z/: bird - birds   see - sees

/-s/:   book - books   stop - stops

- เสียง /f/, /v/
  - เสียง /θ/, /ð/
  - เสียงกลุ่มพยัญชนะ (consonant cluster) /sp-/, /tr-/, /cl-/, /gr-/, /pl-/, /pr-/
4. พิจารณาว่าคำศัพท์ใหม่ที่จะต้องสอนมีอะไรบ้าง
  5. พิจารณาว่ากิจกรรมการสอนที่แบบเรียนกำหนดมาคืออะไร มีปริมาณเท่าใด เหมาะสม และเพียงพอหรือไม่
  6. สื่อการสอนที่ใช้คืออะไร เหมาะสมและเพียงพอหรือไม่

2. การวางแผนการสอนระยะยาว (Long-Term Planning) การวางแผนการสอนระยะยาว จะจัดทำในลักษณะของโครงการสอน (Long Range Plan) ครูจัดทำโครงการสอนเพื่อ

1. เป็นเครื่องตรวจสอบว่าครูจัดเนื้อหาวิชาที่สอนได้ครบตามหลักสูตรและจัดเรียงลำดับเนื้อหาได้เหมาะสม ทำให้การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เป็นไปอย่างต่อเนื่องหรือไม่ กำหนดเวลาการสอนที่ประมาณการเอาไว้สำหรับแต่ละหัวข้อเหมาะสมหรือไม่
2. โครงการสอนเป็นเสมือนบันทึกลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูเตรียมไว้สำหรับภาคการศึกษาหนึ่ง หรือปีการศึกษาหนึ่ง ทำให้ครูสามารถหลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมในลักษณะเดียวกันมากเกินไปจนทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย
3. เป็นแนวทางในการวางแผนการสอนประจำวัน การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผลการสอน
4. เป็นเครื่องประมาณพัฒนาการความรู้ของนักเรียนว่า เมื่อเวลาผ่านไปหนึ่งเดือน หนึ่งภาคการศึกษา หรือช่วงเวลาหนึ่ง นักเรียนควรมีความรู้ในเรื่องใดแล้วบ้าง
5. ทำให้ครูที่สอนอยู่ในระดับเดียวกัน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และดำเนินการสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ นอกจากนี้ ยังทำให้สะดวกในการจัดผู้สอนแทนอีกด้วย

หลักในการจัดทำโครงการสอน

1. ครูควรทราบพื้นฐานความรู้ของนักเรียนก่อนจัดทำโครงการสอนประกอบการพิจารณาว่าพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน และเนื้อหาใหม่ที่จุดเริ่มของการสอนนั้นต่อเนื่องกันหรือไม่ เพื่อที่ครูจะได้จัดเนื้อหาและเวลาได้เหมาะสม

2. ครูควรกำหนดช่วงเวลาสำหรับแต่ละ เนื้อหาให้เหมาะสมกับลักษณะความยาก-ง่ายของเนื้อหาเหล่านั้น

3. ควรทำโครงการสอนล่วงหน้า ให้เสร็จก่อน เริ่มต้นภาคการศึกษาโครงการสอนที่จัดทำเพิ่มการสอนจริงเสร็จสิ้นไปแล้วจะไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ต่อผู้สอน

4. ควรคำนวณเวลาเรียนจริงตลอดภาคการศึกษา หรือปีการศึกษา โดยหักวันหยุดราชการ วันนักขัตฤกษ์ วันสอบต่างๆ และวันที่ทางโรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร และไม่มี การเรียนการสอน

องค์ประกอบของโครงการสอน

โครงการสอนโดยทั่วไปไม่ว่าจะจัดทำในรูปแบบใดก็ตาม จะมีองค์ประกอบเหมือนกัน อยู่ 6 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของแต่ละ เนื้อหา หรือแต่ละทักษะ
2. เนื้อ เรื่องที่จะสอน โดยสรุปเฉพาะหัวข้อหรือใจความสำคัญ
3. กำหนดเวลาสำหรับ เนื้อหาแต่ละตอน หรือแต่ละบท ปกติจะกำหนดเป็นช่วงสัปดาห์ เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการสอน
4. กิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับแต่ละ เนื้อหา ซึ่งไม่จำเป็นต้องระบุขั้นตอนโดยละเอียด กำหนดเพียงลักษณะของกิจกรรมก็พอ
5. สื่อการสอนที่คาดว่าจะใช้ในการสอนแต่ละ เนื้อหา เช่น เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน การสอน การกำหนดสื่อการสอนในชั้นการวางแผนการสอนระยะยาวนี้ยังไม่จำเป็นต้องระบุโดยละเอียด กำหนดเพียงคร่าวๆ ว่าเป็นสื่อประเภทใด ชนิดใดก็เพียงพอแล้ว

3. การวางแผนการสอนประจำวัน (Daily Planning) การวางแผนการสอนประจำวัน หมายถึง การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนโดยละเอียดของแต่ละคาบการเรียน ซึ่งรวมตลอดถึงการวางแผนการใช้สื่อการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ครูวางแผนการสอนประจำวันในลักษณะของการทำบันทึกการสอนประจำวัน (Daily Lesson Plan) บันทึกการสอนประจำวันของครูแต่ละคนในแต่ละวัน จะแตกต่างกันไปตามเนื้อหาบทเรียน จำนวนปีของประสบการณ์การสอนของครู และความคุ้นเคยกับแบบเรียนที่ใช้สอน ครูที่มีประสบการณ์การสอนมาก อาจจัดทำบันทึกการสอนอย่างย่อ มีเพียงหัวข้อเนื้อหา และวิธีการจัดกิจกรรมอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น ในขณะที่ครูที่มีประสบการณ์สอนน้อยอาจต้องเขียนรายละเอียดทุกประการเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนที่จะใช้ในวันทำการสอนของตน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าครูผู้สอนจะมีประสบการณ์มากน้อยแตกต่างกันเพียงใดก็ตาม ครูทุกคนควรวางแผนการสอนประจำวัน โดยปกติแล้วครูควรทำบันทึกการสอนล่วงหน้าอย่างน้อยที่สุดหนึ่งสัปดาห์ ทั้งนี้ เพื่อให้การนำเสนอบทเรียนนั้นมีความยืดหยุ่น สามารถคาดคะเนสภาพการเรียนการสอนได้ว่า ภายในแต่ละสัปดาห์ตนจะต้องสอนเรื่องอะไรบ้าง และจะเชื่อมโยงบทเรียนแต่ละวันเข้าด้วยกันด้วยวิธีการใด

องค์ประกอบของบันทึกการสอน

เช่นเดียวกับโครงการสอน ครูจะจัดทำบันทึกการสอนในรูปแบบใดก็ได้ แต่ในวันทำการสอนนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการด้วยกัน คือ

1. วัน เวลา และชั้นเรียน (Date, Time and Class) หากจะระบุจำนวนนักเรียนในชั้น (Class size) ด้วยก็ได้
2. ชื่อแบบเรียนที่ใช้ (Textbook) ระบุหมายเลขหน้า สำหรับการสอนครั้งนั้น ๆ ด้วย
3. เนื้อหาที่จะสอน (Contents) โดยแยกตามทักษะ และต้องระบุรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละทักษะ
4. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละเนื้อหา ซึ่งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนี้จะกำหนดตามลำดับขั้นตอนการสอนของแต่ละเนื้อหา (Developmental behavioral objectives) หรือจะกำหนดจุดประสงค์ปลายทางเพียงจุดประสงค์เดียวก็ได้

5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน ซึ่งหมายถึงกิจกรรมตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Introductory activities) ขั้นสอน (Learning activities) จนถึงขั้นประเมินผล (Evaluative activities) และวิธีการใช้สื่อการสอน

ในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้การสอนนี้ หากมีการยกตัวอย่างประโยคการยกตัวอย่างเนื้อหา, การฝึกปากเปล่า ครูจะต้องบันทึก ประโยค เนื้อหา หรือคำ (cue word) ที่ใช้ในการฝึกปากเปล่าโดยละเอียดด้วย

6. สื่อการสอนที่ใช้ประกอบบทเรียน ต้องระบุชนิดของสื่อที่ใช้ให้ชัดเจน ถ้าเป็นภาพให้ระบุว่า เป็นภาพอะไร ถ้าเป็นแผนภูมิต้องแสดงรายละเอียดของเนื้อหาในแผนภูมิด้วย

ข้อเสนอแนะการใช้บันทึกการสอนประจำวัน

1. ครูควรศึกษาขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ตลอดจนถึงหัวใจในการใช้สื่อการสอนให้เข้าใจ และจำได้เพื่อว่าครูจะได้ไม่ต้องดูบันทึกการสอนบ่อยครั้งเกินไปจนทำให้การสอนไม่ต่อเนื่อง

2. บันทึกการสอนประจำวัน เป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ตามความคาดหวังของครู อย่างไรก็ตาม ในการสอนจริง สภาพการเรียนรู้การสอนอาจไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ จึงต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร ในกรณีที่สอนเนื้อหาเดียวกันหลายห้องเรียน ครูควรหมายเหตุข้อบกพร่อง และข้อควรปรับปรุงของการสอนที่ผ่านมา อาทิเช่น เนื้อหาที่จัดไว้พอเหมาะกับเวลาหรือไม่ ควรมีการอธิบายรายละเอียดในหัวข้อใดเพิ่มเติมหรือไม่ในการสอน เป็นต้น